

Nr 343

**Av herr Nihlfors m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens lånefond för universitetsstudier.*

Ur statens lånefond för universitetsstudier utdelas räntefria studielån »till underlättande av studiemöjligheterna för obemedlade eller mindre bemedlade studerande med utpräglad studiebegåvning» vid landets universitet och högskolor. Lånen utgår normalt med högst 2 500 kronor per år. Dock må när särskilda omständigheter föreligger ett årligt maximibelopp av 3 500 kronor beviljas. Det senare beloppet har dock sällan kunnat utdelas. Därtill har konkurrensen om lån varit för stark. En studerande som tidigare erhållit räntefritt lån har företrädare framför nya sökande, så länge han sköter sina studier. För budgetåren 1956/57, 1957/58 och 1958/59 har till denna fond anvisats resp. 6 000 000, 6 000 000 och 7 000 000 kronor i investeringsanslag. För utdelning av lån har emellertid något större summor varit disponibla, främst därför att till fonden influerats amorteringsbelopp, vilka gjorts tillgängliga för ny utlåning. För innevarande budgetår har således för utdelning disponerats totalt 8 000 000 kronor.

I årets statsverksproposition har äskats en anslagshöjning med 1 000 000 kronor. Då härtill kommer att 1 500 000 kronor torde kunna tagas i anspråk av behållningen å lånefonden skulle vid ett bifall till propositionen sammanlagt 9 500 000 kronor kunna stå till förfogande för utdelning av lån. Med någon höjning av det årliga normalbeloppet per lån har departementschefen ej räknat.

Statsstipendienämnderna, genom vilka utlåningen sker, har för budgetåret 1959/60 föreslagit en utlåning med totalt 20 150 000 kronor. Härvid har nämnderna räknat med ett förhöjt normalbelopp per låntagare och år, men nämnderna har jämväl förordat en betydande ökning av antalet lån. Statsstipendienämnderna har sålunda funnit de räntefria lånen vara en mycket effektiv form av studentsocialt stöd och en kraftig utbyggnad.

I jämförelse med vad statsstipendienämnderna föreslagit har garantilånenämnden i sin underdåniga framställning den 19 september 1958, stannat vid ett betydligt lägre belopp. Nämnden har hemställt, att investeringsanslaget för budgetåret 1959/60 uppföres med 11 000 000 kronor. Därigenom skulle enligt garantilånenämndens mening vara möjligt att för det kommande budgetåret utdela räntefria lån i samma utsträckning som skedde under budgetåret 1956/57. Då utdelades nya lån till 7,5 procent av de aktiva studerandena. Under de två senaste budgetåren har nya räntefria lån till-

delats 2,8 resp. 4,4 procent av de aktiva studerandena. En översikt av låneverksamhetens utveckling enligt garantilånenämndens förslag ges i följande tablå.

Budgetår	Antal lån		Antal aktiva studerande	Nya lån i procent av aktiva studerande
	Forts.	Nya		
1956/57	1 480	1 790	23 755	7,5
1957/58	2 400	740	26 800	2,8
1958/59	2 400	1 240	28 300	4,4
1959/60	2 540	2 190	30 500	7,5

Garantilånenämnden har också föreslagit en höjning av det normala lånebeloppet från 2 500 kronor till 3 000 kronor. Den föreslagna höjningen motiveras främst med studiekostnadernas stegring sedan 1953, då det nuvarande beloppet fastställdes.

Sveriges förenade studentkårer har i underdånig skrivelse den 19 november 1958 föreslagit en höjning av investeringsanslaget, som ligger mellan vad statsstipendienämnderna och garantilånenämnden föreslagit. Även SFS förordar en höjning av det årliga lånebeloppet per låntagare till 3 000 kronor. Härvid hänvisas till levnadskostnadernas stegring liksom till det förhållandet, att studietiden vid de läroanstalter där flertalet av de studerande bedriver sina studier numera omfattar tio månader i stället för som tidigare nio. Vid sina beräkningar av antalet erforderliga räntefria lån utgår SFS bl. a. från den samlade årliga skuldsättningen — summan av räntefria lån och lån med statlig kreditgaranti, vilka löper med ränta redan under studietiden. Organisationen finner därvid att de räntefria lånen kommit att spela en allt mindre roll för studiefinansieringen. Av den totalsumma som statsstipendienämnderna beviljat de studerande i form av räntefria och statsgaranterade lån under åren 1953—1956 utgick i genomsnitt 23,7 procent i form av räntefria lån. Motsvarande procenttal sjönk under budgetåret 1957/58 till 17,8. För innevarande budgetår kan det enligt SFS:s beräkningar väntas sjunka ytterligare till 15,3 procent. Om man anser att storleken av den räntefria andelen 1959/60 bör vara åtminstone densamma som den var när den var som störst, nämligen c:a 25 procent läsåret 1955/56, skulle erfordras c:a 6 500 lån.

Den sociala rekryteringen till universitet och högskolor har under senare år starkt förändrats. Under åren 1937—1946 kom enligt statistiska centralbyråns beräkningar i medeltal 5,7 procent av de nyinskrivna från socialgrupp III. Enligt senare beräkningar, även de utförda av statistiska centralbyrån, var motsvarande procenttal i inskrivningsårgångarna 1953 och 1956 12,9 resp. 17,2. Tydligt är att allt större del av de studerande numera kommer ur samhällsgrupper där föräldrainskomsterna i ringa grad eller inte alls räcker till för studiebidrag åt de studerande. Av statistiska centralbyråns

senaste studentekonomiska undersökning framgår att endast 4—5 procent av de studerande numera kan räkna med total föräldrafinansiering av sina studier. Återstående 95 procent måste sålunda täcka hela eller delar av studiekostnaden genom förvärvsarbete vid sidan av studierna, stipendier eller lån. Stipendierna är som bekant få, lämpliga arbetstillfällen saknas också ofta. Då återstår möjligheten för de studerande att sätta sig i skuld, en utväg som för många studielämpade måste te sig avskräckande inte minst med tanke på de sysselsättningssvårigheter, som nu synes hota inom många akademikerkyrken. Att under sådana förhållanden göra det möjligt för en något större andel av låntagarna att erhålla räntefrihet under studietiden framstår därför som något ytterst önskvärt.

Vad som aktualiserar ett ökat antal räntefria lån är just den enormt ökade studieskuldsättningen under senare år. Under de tre senaste budgetår för vilka studieskuldsättningens omfattning är känd har studerande vid universitet och högskolor skuldsatt sig i form av räntefria lån och lån med statlig kreditgaranti till närmare 90 miljoner kronor. För endast en ringa del av denna skuld åtnjutes räntefrihet under studietiden. Skuldsättningen visar dessutom en tendens att kraftigt öka för varje år som går. Stegringen har varit betydligt kraftigare än vad som svarar mot studentantalets ökning. Givetvis bekämpas studieskuldsättningen effektivast genom ökad stipendiering. Uppenbart är emellertid att även medgivande av räntefrihet under studietiden och relativt goda räntevillkor under amorteringstiden avsevärt kan mildra studieskuldsättningens vådor.

I fråga om de räntefria lånens ekonomiska betydelse förtjänar särskilt att framhållas vad SFS anför i sin ovan nämnda skrivelse. Av denna framgår att en studerande, som under tre års studier fram till examen innehaft räntefritt lån på 2 500 kronor per år, går ut med 706 kronor lägre studieskuld än han skulle ha gjort om han i stället lånat 7 500 kronor i statsgaranterat studielån + ett belopp avsett att täcka hans ränteutgifter för lånet under hans studietid. Räntevillkoren under amorteringstiden för de räntefria lånen medför 2 145 kronor lägre ränteutgifter under en 15-årig amorteringstid i jämförelse med ett akademikerlån, som under den treåriga studietiden givit samma nettobehållning efter täckande av ränteutgifter som de räntefria lånen. Finansieringen av studietiden vid lärosäten med treårig studietid blir alltså totalt 2 851 kronor (motsvarande drygt ett statsstipendium) billigare för den, som innehaft räntefritt lån än för den som varit hänvisad till enbart statsgaranterat lån. Fördelen med räntefria lån blir givetvis alltmer markant vid studiebanor med längre studietid och vid licentiatstudier. Vid en studietid på fyra år stiger besparingen till 4 205 kronor, vid fem år är den 5 780 kronor och vid sex år 7 587 kronor. I det senare fallet har den som beviljats räntefritt lån en sammanlagd skuld vid studiernas slut, som är 2 758 kronor mindre än den motsvarande studerande med

statsgaranterat studielån har. Om antalet lån väsentligt utökades är det givet, att en stödform, som har så gynnsamma inverknings på den enskildes ekonomi, inte skulle kunna undgå att verka lockande på de studenter, som på grund av motvilja mot den stora skuldsättningen och därmed sammanhängande dryga räntebetalningar tvekar inför valet att utbilda sig vidare efter studentexamen.

De räntefria lånens stora värde som rekryteringsbefrämjande faktor samt det förhållandet att detta studentsociala stöd för staten är relativt litet kostnadskrävande har flera gånger uppmärksammats i motioner vid olika riksdagar. Statsutskottet, som vid 1957 års riksdag visserligen fann sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och avstyrka motionerna i ämnet, uttalade likväl: »Då låneformen är den för statsverket minst betungande av de nuvarande direkta studentsociala stödåtgärderna förutsätter dock utskottet att möjligheterna att förstärka medelsanvisningen till ifrågavarande ändamål vid höstens budgetarbete noga övervägas.» Även vid 1958 års riksdag framhöll utskottet i sitt yttrande över ett motionsyrkande »angelägenheten av att medelsanvisningen till nu ifrågavarande ändamål successivt förstärkes i sådan utsträckning att lånen följa studentantalets ökning». Utskottet fann, att den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagshöjningen skulle medföra, att eftersläpningen delvis skulle tagas igen, men uttalade samtidigt förhoppningen att Kungl. Maj:t vid höstens budgetarbete skulle »finna det möjligt föreslå en medelsanvisning för budgetåret 1959/60 av sådan storlek, att eftersläpningen helt kommer att bortfalla».

Såväl statsstipendienämnderna som Sveriges förenade studentkårer synes ha anfört starka skäl för en kraftig utbyggnad av det studentsociala stödet i form av räntefria lån. Av hänsyn till budgetläget torde en dylik mera betydande effektivisering av det studentsociala stödet icke nu vara möjlig. Å andra sidan vore det synnerligen olyckligt, om man för nästkommande budgetår skulle underlåta att i varje fall bereda de studerande lättnader genom räntefria lån i den utsträckning, som uppnåddes för budgetåret 1956/57. För att åstadkomma detta skulle enligt garantilånenämndens beräkningar erfordras att investeringsanslaget för budgetåret 1959/60 uppföres med 11 000 000 kronor. Nämnda belopp skulle även medge en höjning av det högsta normalbeloppet per låntagare och år från 2 500 kronor till 3 000 kronor, en höjning som uteslutande vore avsedd att kompensera låntagarna för levnadskostnadernas stegring, sedan det högsta normalbeloppet senast fastställdes.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer vi,
att riksdagen till Statens lånefond för universitetsstudier
för budgetåret 1959/60 anvisar ett investeringsanslag av
11 000 000 kronor.

Stockholm den 27 januari 1959

Folke Nihlfors

Sigrid Ekendahl

G. Regnéll

Nils Kellgren

Einar Gustafsson
i Kårby